گزارش کوتاه مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان دوره دهم، شماره اول، بهار ۱۳۹۰، ۷۴–۶۹

آگاهی، نگرش و عملکرد بهورزان شاغل در شهرستانهای جنوبی استان کرمان در زمینه بهداشت دهان و دندان در سال ۱۳۸۸

فاطمه بلالىمىبدى'، مينو محمودى'، مهدى حسنى"

دریافت مقاله: ۸۹/۲/۱ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۸۹/۳/۱۰ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۸۹/۵/۲۶ یذیرش مقاله: ۸۹/۷/۲۸

چکیده

زمینه و هدف: پیشگیری از بیماریهای دهان و دندان مرهون ارتقای سطح آگاهی مردم در زمینه رعایت بهداشت است. با توجه به نقش مهم بهورزان در افزایش آگاهی و تشویق جامعه به رعایت بهداشت، این پژوهش با هدف ارزیابی آگاهی، نگرش و عملکرد بهورزان انجام گردید.

مواد و روشها: این مطالعه توصیفی- مقطعی در سال ۱۳۸۸ بر روی بهورزان مناطق جنوبی استان کرمان (۵۱۱ نفر) انجام شد. ابزار گردآوری دادهها، پرسشنامه پژوهشگر ساختهای شامل چهار بخش: مشخصات فردی، سؤالات سنجش آگاهی، نگرش و عملکرد بود. برای رتبهبندی، پاسخدهی کمتر از ۵۰٪ و بالای ۷۵٪ ملاک قضاوت قرار گرفت و از آزمون مجذور کای، تی مستقل و ضریب همبستگی پیرسون برای تحلیل دادهها استفاده شد.

یافته ها: میانگین نمرات آگاهی، نگرش و عملکرد بهورزان به ترتیب ۱۱/۳±۲/۸۳ از ۲۰ و ۴۲/۲۶±۲/۱۸ از ۴۲/۲ و ۵۵ و ۱۸/۸±۱/۸۱ همین بودند و ۸/۸۵±۴/۲/۱ از ۲۱ امتیاز به دست آمد. در مجموع ۱۳/۳٪ بهورزان دارای آگاهی خوب و ۴۲/۴٪ دارای نگرش مثبت بودند و هیچ بهورزی نمره عملکرد مطلوب کسب نکرد. آگاهی و نگرش با جنسیت، تحصیلات، سن و سابقه کار رابطه معنی دار نشان دادند (p<٠/٠۵) به طوری که زنان دارای آگاهی بیشتر و نگرش مثبت تر بودند. آگاهی و نگرش با سطح تحصیلات نسبت مستقیم ولی با سن و سابقه خدمت نسبت معکوس داشتند.

نتیجه گیری: در این مطالعه بیشتر بهورزان نمره آگاهی متوسط و عملکرد نامطلوب داشتند. با توجه به رابطه معکوس آگاهی با سن و سابقه کار برای بهبود وضعیت، استمرار دورههای آموزشی و بازآموزی با به کارگیری شیوههای جدید و افراد مجرب ضروری به نظر می رسد.

واژههای کلیدی: آگاهی، نگرش، عملکرد، بهداشت دهان و دندان، بهورز

۱- (نویسنده مسئول) کارشناس آموزش بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی کرمان

تلفن: ۰۳۴۱ – ۲۱۰۵۷۴۶، دورنگار: ۲۱۱۴۲۳۱ – ۰۳۴۱، پست الکترونیکی: f.balali@yahoo.com

۲- کارشناس ارشد زبانشناسی، دانشگاه علوم پزشکی کرمان

٣- كارشناس روابط بين الملل، دانشگاه علوم پزشكى كرمان

مقدمه

الگو و روند بیماریها، در گذر زمان ثابت نمیمانید. تغییر و تحول در سبک زندگی موجب افزایش بیماریهای دهان و دندان گردیده است به طوری که امروزه پوسیدگی دندان و بیماری های لشه شایع می باشند. بنابر این پیشگیری از آن یک اولویت بهداشتی درمانی جامعه محسوب می شود [۱].

در ایران برای سنجش آگاهی، نگرش و عملکرد گروههای مختلف جامعه، مطالعات متعددی در زمینه بهداشت دهان و دندان صورت گرفته که نشان دهنده طیف وسیعی از میزان آگاهی در جوامع مختلف میباشد. Khademi و همكاران [۲] آگاهي بهـورزان اصفهان را نامطلوب ولى نگرش آنان نسبت به موضوع را مثبت اعلام نمود. Taghavi و همكاران [۳] آگاهي ۵۸/۵٪ از بهـورزان یزد و تفت، Ajami و همکاران [۱] آگاهی ۲۳/۱٪ و نگرش تنها ۲/۲٪ و عملکرد ۹/۲٪ کارکنان مراکز بهداشت مشهد را خوب اعلام كردند. Taghizadeh و همكاران نيز ميانگين نمرات آگاهی، نگرش و عملکرد مراقبین بهداشت تبریز را به ترتیب ۶/۷۷، ۴/۷، ۷/۴۴ از ۱۰ به دست آوردند [۴].

ارائه آموزش در زمینههای مختلف بهداشتی، از وظایف مهم بهورزان است [٣-٣] بنابراين ميزان آگاهي بهورزان به عنوان اولین مسئولین ارائه خدمات بهداشتی از عوامل تأثیر گذار بر کیفیت خدمات بهداشت دهان و دندان مى باشد [۲]. لذا سنجش مداوم اطلاعات، نگرش و عملكرد بهورزان و در صورت نیاز تشکیل کارگاههای آموزشی و بازآموزی جهت افزایش آگاهی و بهبود نگرش این افراد که نقش مهمی در ارائه خدمات بهتر خواهند داشت، ضروری است [۲].

این مطالعه، با هدف تعیین میزان آگاهی، نگرش و عملکرد بهورزان شهرستانهای جنوبی استان در رابطه با بهداشت دهان و دندان انجام گردید.

مواد و روشها

در این مطالعه توصیفی که به صورت مقطعی در سال ۱۳۸۸ انجام گرفت تمامی بهورزان شاغل در مناطق جنوبی استان کرمان (۵۱۱ نفر) شرکت داشتند. اطلاعـات با تکمیل پرسشنامهای که شامل چهار بخش: مشخصات فردی، ۲۰ سوال چهارجوابی برای آگاهی سنجی، ۱۱ گویه نگرشسنجی و ۱۰ گزینه سنجش عملکرد بود، جمعآوری شد. هر سؤال سنجش أكاهي فقط يك پاسخ صحيح داشت. در بخش نگرش در جملات با ماهیت منفی، به هر یک از اظهار نظرهای (کاملاً موافقم، موافقم، نظری ندارم، مخالفم، كاملاً مخالفم) ۵-۱ امتياز و در بخش عملكرد بـه اظهار نظرهای همیشه، گاهی، بندرت، هرگز، امتیازی بین ۳-۰ تعلق گرفت. در جملات با ماهیت مثبت این امتیازدهی برعکس شد. دامنه نمره در بخشهای آگاهی ۲۰-۲۰، نگــرش ۵۵-۱۱ و عملکــرد ۲۱-۰ متغیــر بــود. پاسخدهی کمتر از ۵۰٪ جواب صحیح آگاهی ضعیف، نگرش منفی، عملکرد نامطلوب، پاسخدهی بین ۷۵٪-۵۰٪ آگاهی، نگرش متوسط و عملکرد نسبتاً مطلوب و بالای ۷۵٪ پاسخدهی صحیح آگاهی خوب، نگرش مثبت و عملکرد مطلوب در نظر گرفته شد.

روایی پرسشنامه با نظر متخصصان دندان پزشک، اپیدمیولوژیست و پزشکی جامعهنگر تأیید گردید. برای به دست آوردن ضریب پایایی، از شاخص آلفای کرونباخ استفاده شد که میزان آن ۷۷٪ محاسبه گردید.

تجزیه و تحلیل دادهها در نـرمافـزار SPSS و بـا اسـتفاده از شـاخصهـای توصـیفی و اسـتنباطی ضـریب همبستگی پیرسون و آزمـون مجـذور کـای انجـام گرفـت. p < 0.00 معنی دار در نظر گرفته شد.

نتايج

میانگین سنی و سابقه کار به-ورزانی که وارد مطالعه شدند به ترتیب $V/V\pm 0.04$ و 0.04 ± 0.04 سال بود. از افراد مورد بررسی 0.04 مرد و 0.04 زن، 0.04 دارای مدرک تحصیلی پنجم ابتدایی، 0.04 سیکل و 0.04 دیلمه بودند.

میانگین نمرات آگاهی، نگرش و عملکرد به ورزان به

ترتیب به ۲/۸۳ از ۲۰ امتیاز به دست آمد. جدول ۱ توزیع ۸/۸۵±۱/۸۸ از ۲۱ امتیاز به دست آمد. جدول ۱ توزیع فراوانی سطح آگاهی، نگرش و عملکرد آزمودنیها را نسبت به بهداشت دهان و دندان نشان می دهد.

آزمون آماری ارتباط معنی داری بین آگاهی، نگرش و جنسیت نشان داد، به عبارتی، خانمها آگاهی بیشتر و جنسیت نشان داد، به عبارتی، خانمها آگاهی بیشتر و نگرش مثبت دو دندان نسبت به آقایان داشتند ($p<\cdot \cdot/\cdot \Delta$). همبستگی آماری نشان داد که با افزایش سن و سابقه خدمت، نمره آگاهی و نگرش کاهش ($p<\cdot/\cdot \Delta$) و با افزایش تحصیلات، نمره آگاهی و نگرش افزایش داشت ($p<\cdot/\cdot \Delta$).

جدول ۱- توزیع فراوانی سطح آگاهی، نگرش و عملکرد آزمودنیها نسبت به بهداشت دهان و دندان

آگاهی		نگرش		عملكرد	
رتبه	تعداد (درصد)	رتبه	تعداد (درصد)	رتبه	تعداد (درصد)
ضعيف	(۲۶/۲) ۱۳۴	منفى	(11/9) 81	نامطلوب	(14/7)
متوسط	(۶٠/۵) ٣٠٩	متوسط	(84/V) 414	نسبتاً مطلوب	(10/Y) A.
خوب	(۱۳/۳) ۶۸	مثبت	(74/4) 174	مطلوب	-
جمع	(1) ۵۱۱		(١٠٠) ۵٠٩*		(1 • •) ۵ • 9*

*: دو نفر از نمونهها به سؤالات محورهای نگرش و عملکرد پاسخ ندادند.

۸۸/۲٪ بهورزان معتقد بودند که برای اطلاع از سلامت دهان و دندان بایستی هر ۶ مـاه یکبـار بـه دنـدانپزشک مراجعه کرد. ۷۲/۵٪ افـراد اعتقـاد داشـتند کـه بـا وجـود مسواک زدن، باید از نخ دندان نیز برای تمیز کردن سطوح بین دندانها استفاده کرد، این درحالی است که ۲۴٪ افراد همیشه و ۸۵/۹٪ اصلاً از نخ دندان استفاده نمی کردند.

بحث

در این تحقیق اکثر بهورزان آگاهی و نگرش متوسط به موضوع داشتند. ولی از نظر عملکرد بسیار نامطلوب بودند.

این موضوع نشاندهنده ضرورت آموزش و ارتقای آگاهی بهورزان در این خصوص میباشد. Isaksson و همکاران نیز در مطالعه خود به تأثیر مثبت آموزش مراقبین بهداشتی بر وضعیت بهداشت دهان افراد تحت نظر آنان تأکید نمودند [۵].

نتایج نشان داد میانگین نمره آگاهی و نگرش خانمها بیشتر از آقایان بود. این اختلاف شاید به دلیل درصد بالاتر زنان با تحصیلات بالاتر و نوع وظیفه آنها در خانه بهداشت

باشد. Taghavi و همكاران، Taghizadeh و همكاران نيـز در مطالعات خود در مورد آگاهی به نتیجه مشابه دست یافتند [۳-۴]. در حالی که Khademi و همکاران، اختلاف معنی دار در زمینه آگاهی و نگرش بین بهورزان مرد و زن مورد پژوهش مشاهده نکردند [۲]. لذا برای روشین شدن ارتباط جنس با موارد فوق نیاز به مطالعات تکمیلی با حجم نمونه بیشتر در حیطههای متفاوت میباشد.

در این مطالعه نمره آگاهی و نگرش، با افزایش تحصيلات بيشتر مىشد. چنين به نظر مىرسد سواد بالاتر یکی از عوامل مؤثر در افزایش کسب اطلاعات بهداشتی باشد. این یافته با مطالعه Ajami و همکاران در کارکنان مراکز بهداشت مشهد مشابه است [۱]. در حالی که Taghizadeh و همكاران ارتباط معنىدار بين أگاهى و نگرش با مدرک تحصیلی مراقبین بهداشت تبریز مشاهده نکردند [۴]. دلیل این تفاوت شاید این باشد که در مطالعه Taghizadeh کلیـه مـراقبین بهداشـت دارای تحـصیلات دانشگاهی بودند در حالی که در مطالعه حاضر، به ورزان از نظر تحصیلی (پنجم ابتدایی، سیکل، دیپلم) سطوح

در این پژوهش، در سنین جوان تر و در افراد باسابقه کار کمتر، میزان آگاهی و نگرش بیشتر بود. نظر به این که اکثریت بهورزان با سابقه خدمت بیشتر دارای مدرک پنجم ابتدایی و سیکل بودند که مدتی از آموزشهای دوران تحصیل آنها گذشته است، از طرفی فقدان آموزشگاه بهورزی در اکثریت مراکز مورد مطالعه، خلاء آموزشی در این راستا قابل توجیه است. این یافته با سایر مطالعات در

ایران مشابه است [۳-۱]. در حالی که Taghizadeh و همکارانش به این نتیجه رسیدند که مراقبین بهداشت با سابقه بیشترآگاهی و نگرش بهتری داشتند [۴]. که این امر می تواند به دلیل آموزشهای ضمن خدمت مرتبط با بهداشت دهان و دندان در این افراد باشد.

آنالیز آماری تفاوت معنی داری بین عملکرد با سن، جنس، سابقه كار و تحصيلات نشان نداد. اين يافته پژوهش با مطالعه Taghizadeh و همکاران در تبریز کـاملاً همسو بود [۴]. در حالیکه Tada و همکاران با مطالعـه بـر روی تفاوتهای میان دو جنس در رفتارهای بهداشت دهان و عوامل مرتبط با آن نشان دادنـد کـه زنـان ژاپنـی رفتارهای بهداشتی بهتری نسبت به مردان داشتند [۶]. دلیل این تفاوت می تواند تأثیر عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی متفاوت دو جامعه مورد مطالعه بـر روی عملکـرد باشد که نیاز به مطالعه بیشتر دارد.

نتيجهگيري

پایین بودن آگاهی و نگرش و خصوصاً عملکرد بهورزان در این تحقیق مشهود بود لذا به منظور بهبود عملکرد ایشان، بایستی علاوه بر ارتقای دانش، در جهت اصلاح نگرشها تلاش نمود و با ارائه آموزشهای عملی و نظارت بر کار ایشان در جهت بهبود عملکرد گام مؤثری برداشت.

تشکر و قدردانی

این پژوهش با کمک معاونت پژوهـشی دانـشگاه علـوم پزشکی کرمان انجام شد. از همکاران محترم معاونت پژوهشی و بهورزان عزیزی که در انجام این پژوهش یاری نمودند، تشکر و قدردانی می گردد.

References

- [1] Ajami B, Shabzendehdar M, Asadollahi A. Evaluation of oral health knowledge, attitude and behaviour of employees in mashhad health centers No1, 2 and 3 in 2006. *J Mashhad Dental School* 2008; 32(1): 37-40. [Farsi]
- [2] Khademi H, Kaviani N, Iraqi Zade AM, Jafari MR. Knowledge and attitude of Isfahan health workers in preventing oral diseases. *Hormozgan Med J* 2007; 11(1):91-5. [Farsi]
- [3] Taghavi AM, Aghili H, Talebi-Ardakani MR, Madani Far S. Knowledge of health workers of Yazd and Taft District about oral and dental health. *Dental J dentists Islamic Society* 2004; 16(4): 103-112. [Farsi]

- [4] Taghizadeh Ganji A, Jafari A, Poorgholi N, Iranizadeh H. Evaluation of knowledge, attitude and practice of Tabriz's school health workers about oral and dental health. *J dentistry*. Tehran Univ Med Sci 2009; 22(3): 132-8. [Farsi]
- [5] Isaksson R, Paulsson G, Fridlund B, Nederfors T. Evaluation of an oral health education program for nursing personnel in special housing facilities for the elderly. *Special care in dentistry* 2008; 20(3): 109-13.
- [6] Tada A, Hanada N. Sexual differences in oral health behaviour and factors associated with oral health behaviour in Japanese young adults. *Public Health* 2004; 118(2): 104-9.

Knowledge, Attitude and Practice of Health Workers Working in the Southern Cities of Kerman Province about Oral and Dental Health in 2009 (Short Report)

F. Balali Maibodi¹, M. Mahmoodi², M. Hasani³

Received: 21/04/10 Sent for Revision: 31/05/10 Received Revised Manuscript: 17/08/10 Accepted: 20/10/10

Background and Objectives: Prevention of oral and dental diseases is dependent on people's awareness about oral hygiene. Considering the important role of health workers in improving the people's awareness and encouraging them to follow oral hygiene, in this study, the levels of knowledge, attitude and practice of health workers in regard to oral health were determined.

Materials and Methods: This descriptive study was done to collect the data from all health workers of the southern regions of Kerman province in 2009 (n=511) using a researcher- made questionnaire consisting of four parts of demographic features, and questions for the evaluation of knowledge, attitude and practice. Chi-square test, t-independent test and Pearson coefficient of correlation were used for data analysis.

Results: The mean score of knowledge was 11.3±2.83 out of 20, mean attitude score was 42.26±5.58 out of 55 and mean practice score was 8.85±1.81 out of 21. Overall 13.3% of subjects had good Knowledge and 24.4% had positive attitudes. None of the participants attained a desirable score in practice. Knowledge and attitude showed a significant relationships with sex, educational level, age and experience (p<0.05). Women had significantly higher knowledge and attitude scores than men. Knowledge and attitude also had positive relationship with educational level, but had a reverse relationship with age and job experience.

Conclusion: Majority of respondents had moderate knowledge and poor practice. Considering the reverse relationship of knowledge with age and job experience, it seems continuous educational programs using new methods and experienced experts are necessary.

Key words: Knowledge, Attitude, Practice, Oral and dental hygiene, Health workers

Funding: This research was funded by Kerman University of Medical Sciences.

Conflict of Interest: none declared

Ethical approval: The Ethics Committee of Kerman University of Medical Sciences (Ethics code: KA/88/73), approved the

How to cite this article: Balali Maibodi F, Mahmoodi M, Hasani M. Knowledge, Attitude and Practice of Health Workers Working in the Southern Cities of Kerman Province about Oral and Dental Health in 2009 (Short Report). J Rafsanjan Univ Med Sci 2011; 10(1): 69-74. [Farsi]

¹⁻ BSc, in Public Health, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran

Corresponding Author, Tel: (0341) 2105746, Fax: (0341) 2114231, E-mail: f.balali@yahoo.com

²⁻ MSc, in Linguistics, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran

³⁻ BSc in Industrial Management, Kerman University of Medical Sciences, Kerman, Iran